

Box 45184, 104 30 Stockholm
Telefon 010-788 50 00 • registrator@ivo.se
www.ivo.se • Org.nr 202100-6537

Avdelning mitt
Jennie Larsson

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Remissvar över betänkandet Ett språkrav för språkutveckling (SOU 2024:78)

Ert dnr S2024/02115

Inspektionen för vård och omsorg (IVO) lämnar följande synpunkter.

IVO delar utredningens bedömning att en god språklig kompetens är av central betydelse för att en person ska kunna arbeta inom äldreomsorgen i enlighet med de mål och lagkrav som gäller för verksamheten. En viss språklig kompetens behövs för att säkerställa den äldres rätt till trygghet, delaktighet och individanpassad omsorg. Språklig kompetens är också nödvändig för att patientsäkerhetsrisker ska kunna minimeras och vårdskador undvikas. Språket är även viktigt för kommunikationen med andra yrkesgrupper såsom sjuksköterskor och med anhöriga. IVO anser att utredningens förslag om språknivå är adekvat för arbete i äldreomsorgen.

IVO är positiv till att de förslag som läggs höjer ambitionsnivån för att komma till rätta med språkbrister i äldreomsorgen. IVO vill dock betona vikten av att myndigheten ges rätt förutsättningar att följa upp efterlevnaden av de bestämmelser som nu föreslås.

9 Utredningens förslag till språkrav

9.4 Verksamheterna kan behöva stöd i att arbeta utifrån språkravet

IVO är positiva till förslaget att lämplig myndighet ges i uppdrag att ta fram stöd till verksamheterna om hur de kan arbeta utifrån språkravet. Utifrån IVO:s tillsynsperspektiv är det emellertid av vikt att ett sådant stöd ges i författningsform, t.ex. i bindande föreskrifter.

Bedömningen görs mot bakgrund av att förslaget till språkrav innebär en skyldighet för verksamheterna att *arbeta för* att omsorgspersonalen har för genomförandet av omsorgsinsatserna relevanta språkkunskaper. Det betyder att verksamheterna ska implementera arbetssätt eller vidta andra nödvändiga åtgärder som behövs för att komma till rätta med språkproblemen och därigenom säkerställa omsorgsinsatsernas kvalitet. Som utredningen påtalar regleras det inte i språkravet hur detta arbete ska göras mer konkret. Det innebär att språkravet lämnar ett stort handlingsutrymme för kommunerna att själva avgöra vilka åtgärder som är nödvändiga för att leva upp till kravet om att *arbeta för* utifrån lokala förutsättningar och behov.

I tillsynen över kommunernas medicinska vård och behandling vid särskilda boenden för äldre¹, såg IVO kompetensbrister och brister i svenska språket hos personalen i nästan alla kommuner som innebar att äldre inte garanterades en vård av god kvalitet.² IVO ställde krav på ansvarig nämnd att åtgärda bristerna och att inkomma med en redovisning över vidtagna och planerade åtgärder för att komma till rätta med dessa. IVO erfor vid granskning av kommunernas återrapportering att myndigheten förvisso kunde konstatera om åtgärder vidtagits för att höja den språkliga kompetensen hos personalen. Utan författningsstöd fann IVO emellertid att det skulle vara svårt att kräva ytterligare åtgärder eller att tillämpa de skarpare verktyg som finns i tillsynen såsom att förelägga den som svarar för verksamheten att åtgärda bristerna.³

Som utredningen påtalar behöver IVO ges tillräckliga och tydliga förutsättningar för att granska huruvida verksamheterna implementerar arbetssätt, processer och rutiner eller vidtar andra relevanta åtgärder för att komma till rätta med språkproblemen. Vägledningar och rekommendationer i form av till exempel allmänna råd från myndigheter är som utredningen för fram i sig inte tillräckligt. Inte heller är det tillräckligt att ett språkrav införs som ”mål”. Enligt IVO finns det hinder för en effektiv tillsyn om inte kompletterade författningsstöd tas fram för bedömningen vilka åtgärder som verksamheterna behöver vidta för att säkerställa att personalen har de språkkunskaper som krävs för att genomföra omsorgsinsatser med god kvalitet.

10 Uppföljning av språkravet

10.1 Hur språkravet tillämpas samt eventuella förändringar efter språkravets ikraftträdande

10.1.4 Följsamheten till språkravet

Utredningen föreslår att IVO ges i uppdrag att genomföra en särskild tillsynsinsats för att granska följsamheten till det föreslagna språkravet. Som IVO påtalat finns svårigheter att kontrollera att tillsynsobjekten uppfyller krav och villkor som följer av lag⁴ när det finns ett stort handlingsutrymme för kommunerna och tydligt författningsstöd saknas. Det finns också en risk att uppdraget går in i andra myndigheters uppdrag t.ex. de uppdrag som föreslås för Myndigheten för vård- och omsorgsanalys och Socialstyrelsen att kartlägga, analysera och följa upp arbetet utifrån språkravet över tid.

¹ Tillsynen över kommunernas medicinska vård och behandling vid särskilda boenden för äldre, SÄBO inleddes 2021 och omfattade 293 av landets kommuner

² IVO:s iakttagelser i korthet. Omfattande arbete för att åtgärda brister inom landets äldreboenden. <https://www.ivo.se/globalassets/dokument/publikationer/iakttagelser-i-korthet/2023/ivo-iakttagelser-i-korthet-omfattande-arbete-for-att-atgarda--brister-inom-landets-aldreboenden.pdf>

³ Möjligheterna att förelägga, förbjuda fortsatt verksamhet eller vad gäller tillståndspliktiga verksamheter återkalla tillstånd regleras i 13 kap. 8 och 9 §§ socialtjänstlagen (2021:453), SoL.

⁴ Se 13 kap. 2 § som anger att tillsyn innebär granskning av att den verksamhet som avses i 1 § uppfyller krav och mål enligt lagar och andra föreskrifter samt beslut som har meddelats med stöd av sådana föreskrifter.

IVO förespråkar istället för regeringsuppdrag att myndigheten medges utrymme och eventuellt ökade ramanslag för att med utgångspunkt i egna riskanalyser inrikta tillsynen mot de verksamheter som är mest angelägna att granska utifrån att befolkningen ska få en vård och omsorg som är säker, har god kvalitet och bedrivs i enlighet med lagar och andra föreskrifter.⁵

13 Konsekvenser av förslagen

13.12.1 Förslag till finansiering av myndighetsuppdragen

IVO ges i uppdrag att genomföra en särskild tillsynsinsats i äldreomsorgens verksamheter i syfte att följa upp följsamheten till språkravet (kap. 10.1.4). IVO uppfattar det som att tillsynsinsatsen kan komma att behöva pågå under två till fyra år. Det framgår att tillsynen ska omfatta såväl kommunala som privata utförare av äldreomsorg, att verksamheter som bedriver särskilda boenden samt hemtjänst bör prioriteras och att det bör finnas en geografisk och demografisk spridning bland de verksamheter som granskas.

Med beaktande av hur förslaget lagts fram bedömer IVO att det är sannolikt att myndighetens tillsynsverksamhet behöver förstärkas vilket innebär ökade kostnader. Bedömningen görs mot bakgrund av de erfarenheter myndigheten gjort från bl.a. tillsynen över kommunernas medicinska vård och behandling vid särskilda boenden för äldre. IVO bör därmed medges ökande anslag för det fall att förslaget om en särskild tillsynsinsats i äldreomsorgens verksamheter genomförs.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören John Ahlberk. I den slutliga handläggningen har chefsjuristen Karin Lewin, avdelningschefen Peder Carlsson samt enhetschefen Helene Klackenberg-Ingrao deltagit. Inspektören Jennie Larsson har varit föredragande.

Beslutet har godkänts elektroniskt den 2 april 2025.

⁵ 1 och 2 §§ Förordning (2013:176) med instruktion för Inspektionen för vård och omsorg